

PLANINSKA KOLESARSKA TRANSVERZALA

Občina Vranksko je geografsko umeščena v zahodni del Spodnje Savinjske doline, oddaljena 25 km od Celja in 50 od Ljubljane. Na severu je obdana z Dobroveljsko planoto s petimi vrhovi nad tisoč metri, na zahodu s predgorjem Menine planine s štirimi tisočaki, na jugu pa z Zahomškim gričevjem s tremi vrhovi pod sedemsto metri nadmorske višine.

Že v prvih stoletjih našega štetja, za časa Rimljanov, je tu potekala meja med Panonijo in Norikom. Ob koncu 10. stoletja se je tu izoblikovala ločnica med mejnima grofijama Kranjske in Savinjske. Dandanes, nedaleč pod Trojanami, v Zajasovniku, še vedno stoji deželni kamen, ki loči Štajersko od Kranjske.

Ta geografska lega, s **tremi** potoki, **tremi** pogorji in **tremi** cestnimi povezavami, nudi ter omogoča različne aktivnosti – vse od kolesarjenja do planinarjenja in celo do plezanja v skalnem svetu, pa tudi do občudovanja podzemnega sveta.

Vse poti ožje in širše okolice sem dodobra spoznal v času, ko sem še po drevju trgal hlače, na skalovju brusil podplate, po stran poteh luknjal zračnice in špičil otroške neumnosti.

Kolesarjenje

Ljubiteljem **ravninskega** kolesarjenja je bilo že tistikrat omogočeno kolesariti po dolini ob Boljski, Motnišnici in Merinščici ter že po omenjeni Savinjski dolini.

Zahtevnejši kolesarji se lahko odločijo za krajše ali daljše **ture** kolesarjenja do Trojan (561 m) in naprej čez prelaz **Učak** (609 m) ali v smeri Motnika in čez prelaz **Kozjak** (658 m) ali pa na Vologo in naprej do prelaza **Lipa** (722 m).

Takratni kolovoz na Vologl

Kot navdušen biciklist sem omenjene geografske danosti prevozi po dolgem in počez. V tistem času sem imel za seboj že kar nekaj daljših etap: kolesarjenje po Beli krajini, Zgornji Savinjski dolini, Logarski dolini vse do slapa Rinke, po Gorenjski na Vršič, preko Krasa v Koper in še kje. Dodobra sem spoznal tudi poti širše okolice Vranskega, vse od asfaltiranih cest, makadamskih kolovozov, strmih klancev in neznanih brezpotij.

Planinarjenje

Navdušen planinec lahko **planinari** po Dobroveljski planoti vse od Črete pa do Šentjošta in na Lipo. Od tu naprej pa lahko ubere pot preko štirih tisočakov (predgorje Menine) na sedlo Slope in od tam preko Šavnic do kočice na Menini planini.

Ljubitelji **pohodništva** pa se lahko podajo na krajše in zanimive ture do kraških jam Škadavnice ali nekoliko višje do Štebirnice pod Tolstim vrhom. Lahko pa tudi po hribovju med potokoma Merinščica in Bolska ali pa po Zahomškem gričevju.

Sam sem kot osnovnošolec prehodil Zasavsko transverzalo in »načel« Slovensko planinsko transverzalo. S sošolcem Jankom (Lesjak) iz Tabora sva se v tistem času podala na dvodnevno turo do Okrešlja, po Turskem žlebu na Skuto (2532 m) in po Dolgem hrbtu na Češko kočico. Naslednji dan naju je pot vodila na krušljivo Jezersko Kočno (2540 m), na vrh Grintavca (2.558 m), avzdol do Cojzove kočice na Kokrskem sedlu in naprej v dolino.

Podzemni svet

Že omenjeno **Škadavnico** sta raziskovala leta 1737 angleška popotnika Rihard Pockocke in Jeremiah Milles. Ime

jame verjetno izhaja iz ljudskega imena skedenj, je točno določen tip kraške jame, kot je zapisano v katastru. (Glej: *Naše jame 23-24, Jamarska zveza Slovenije, Ljubljana 1982, članek Andrej Kranjc*) Vhod v Škadavnico je na severni strani hriba Medvedica (604 m), v neposredni bližini cerkve na Taboru.

O Škadavnici, v kateri sem obredel vse kote, so zanimive pripovedi. O tem, da je z rovom povezana z Vetrnico, kar naj bi potrdil maček, ki so ga vrgli v Škadavnico, in je na plano prilezel iz Vetrnice. Pa tudi to, da hodi iz jame mrtvak »vicat« v različnih podobah. Poleg Škadavnice sta si že omenjena angleška popotnika ogledala tudi

Podgrajsko jamo. Pred zaježitvijo je bila zanimiva njena notranjost s požiralnikom, iz katerega izvira Podgrajščica in struga, po kateri je odtekala na plano. Jez je bil zgrajen med obema vojnama. Iz njega je bil speljan cevovod v nižje ležečo malo elektrarno za pogon vodne turbine, drugi cevovod pa za oskrbo graščine z vodo. Ko so pred letom 1955 spustili vodo iz jeza zaradi čiščenja dna in gradnje bazena za otroke, ki so bili v koloniji v graščini, sem si ogledal celotni del podzemne jame.

Jamo Vetrnica (365 m) je leta 1938 prvi opisal in izrisal načrt speleobiolog Egon Pretner (rojen 1896. leta v Trstu), ki je za časa svojega življenja obiskal okoli 3600 jam. Tudi jama Vetrnica je verjetno dobila ime po kraškem pojavu. Ta izraz se uporablja predvsem v planinski in speleološki terminologiji za opis naravnega pojava, kjer gre za kroženje zraka iz odprtih podzemlja.

Alenka Jelen je v svojem zapisu poimenovala jamo z vablјivim imenom **dragulj pod Dobrovljami**. (<https://www.mojaobcina.si/vransko/novice/jama-veternica-dragulj-pod-dobrovljami.html>).

V času moje mladosti je jamo malokdo poznal. Dandanes me še vedno spominja na drzen, morda celo predrzen podvig. Leta 1960 sva s sošolcem očistila peska polni vhod v jamo in se po ozkem, strmem in spolzkem rovu prebila vse do notranjega jezera (oprema: baterija, karbidovka, sledilna vrvica). Ob ponovnem spustu, ob koncu šolskega leta, se nama je pridružil še učitelj biologije, Franjo Puncer, ker ga je zanimal podzemni svet.

Povsem drugače pa je s **Štabirnico**, skrito **lepotico na Dobroveljah**, katere vhod v njeno podzemlje je dodobra skrit. Ko sva jo pred leti obiskala z nekdanjim sosedom Joškom (Novak) in še prej z že omenjenim sošolcem Jankom, sem se dodobra namučil, da sem našel vrtačo in vhod v jamo.

(<https://www.mojaobcina.si/vransko/novice/stabirnica-skrita-lepotica-dobrovelj.html>)

Skalni svet

S plezanjem v steni se je v mojem času na Vranskem bolj malo dogajalo, čeprav je bila poznana in tudi vablјiva stena pri nekdanji usnjarni. Zanimive bi bile tudi Ropasove pečine nad Tešovo in Jeseničnikove pri Merinci, a so bile bolj zanimive za ogleda.

Moje priljubljeno plezališče je bila stena tik nad izvirov Podgrajščice, ki se pne proti taborski cerkvi. Vstop v steno v spodnjem delu je precej zahteven, a dokaj varen, saj ob padcu »štrbunkneš« v vodo; kar sem nemalokrat doživel. Pozneje, ko sem se izuril v »plezalnem vrtcu« na Okrešlju, kjer smo začetniki pridobivali vravno tehniko ter osnove gibanja v steni, mi je stena nad jezom postala mačji kašelj.

Vse te geografske danosti, ki so bile prisotne nekoč, bodo prisotne še zanamcem, enkrat v takšni, drugič v drugačni obliki in vsebini; pač glede na interes in zavzetost vsakokratnega »občestva«.

Nadaljnji opis dogodkov in dogajanj sega v obdobje pred več kot šestdesetimi leti.

KOLESARSKI KROS ČEZ DRN IN STRN PO VRHOVIH VRANSKEGA GRIČEVJA

Kolesarskega krosa čez drn in strn po vrhovih Vranskega gričevja sem se lotil, ko še nisem »nosil dva polna križa«, v času, ko sva še bila s kolesom kot »rit in srajca«.

Priprave na ...

Že v rani mladosti me je ob vsakokratnem pogledu na vrhove, ki obdajajo Vransko (340 m), vzbujala nenavadna misel, da bi se s kolesom podal na to planinsko pustol ovščino. Zamisel, da startam na Vranskem, prekolesarim in prehodim **devet tisočakov** in **osem vrhov** pod to mejo ter prispem na cilj v **dvanajstih urah**, sem pred odhodom dodobra načrtoval. Tej divjinski krožni poti, kolesarskemu planinskemu krosu po vrhah okoli Vranskega, sem nadel bolj zveneče ime »kolesarska planinska transverzala«. Pred podvigom sem svoje dirkalno kolo nekoliko preuredil in dodal rezervno opremo za gorsko kolesarjenje. V ta namen sem zamenjal dirkalno balanco za ravno, spustil sedež na primerno višino in namesto »tabularijev« montiral navadne gume. Nahrbtnik sem napolnil z ustreznimi oblačili, z nekaj hrane in priborom za prvo pomoč, kar se je izkazalo za zelo koristno. O kolesarskih čeladah pa se nam takrat še sanjalo ni.

Startna točka

Ob jutranjem oznanilu taborskega zvona sem odbicikliral po cesti izpod graščine Preihaus (tako smo jo imenovali) preko Mariščice in Podgrajščine do podgrajske graščine. Od daleč sem »salutiral« Sv. Jeronimu« na Taboru (428 m), ki stoji na skalnem svetu nad graščino. Po makadamskem kolovozu, ki so ga okoli leta 1950 vrezali na severnem pobočju Marelice, sem zavil mimo nekaj sto korakov oddaljenega vhoda v Vetrnico, proti Tešovi in naprej po pešpoti do Prilop. Od tu dalje sem večji del pešačil proti Zahojnikovemu vrhu (990 m), na katerega me je »vleklo« tudi zaradi strmoglavljenega letala med vojno, o čemer mi je pripovedoval sosed Joško. Z vrha sem sestopil na »senožet« kjer smo včasih nabirali arniko za potrebe zdravilstva; ker namočena v »šnops« zaceli marsikatero odrgnino in ureznino.

Pozdravit sem šel še Sv. Marijo, zavetnico cerkve na Čreti (896 m), in Sv. Katrino, se od tu usmeril proti Ropasovim pečnam (leta 1935 postavljen križ, leta 1945 pa porušen), od koder je čudovit pogled na Vransko, okoliške vasi in zaselke ter griče in hribovje vse do Čemšeniške planine. V nadaljevanju pa me je čakalo pet tisočakov in bolj ali manj neznane gozdne poti, kjer sem moral paziti, da **ne skrenem** iz prave smeri proti Kokrci (1006 m) in pozneje proti ostalim vrhom.

Pri Ručgarjevi kmetiji sem se spomnil nabiranja malin v »fratah« pod Belico (1066 m), o tem ni več duha ne sluha. Na vrh Belice in na Tolsti vrh (1077 m) sem kolo bolj potiskal in nosil, kot pa se vozil na njem. Zato pa je bil spust s Tolstega vrha do vznožja Lajšča (1055 m) po stezah in kolovozih pravi užitek. Med spustom sem se ustavil, nedaleč od poti, v Štebimici, skriti v nedrjih Tolstega vrha, kjer me dodobra ohladil lahen piš iz podzemlja.

Vzpon na Lajšč in na Šentjoški vrh (1077 m) je bil podoben kot na Tolsti vrh; namesto jaz na kolesu je bilo kolo večji del na mojih ramenih. Iz Šentjoškega vrha pa zopet veselo »čez drn in strn« do cerkve z lesnim zvonikom, edini, ki je v Sloveniji posvečena svetnikoma sv. Gervaziju in sv. Protaziju (umrla mučeniške smrti v Milanu okoli leta 250: <https://revija.ognjisce.si/iz-vsebine/pricevalec-evangelija/876-gervazij-in-protazij-umrla-2-stoletje>).

Na kratek oddih sem zavil še do cerkve zavetnika Sv. Jošta in se pripravil na vratolomni spust po pešpoti proti prelazu Lipa (722 m). V ta namen sem na kolo pritrdil debelejšo in daljšo vejo, ki mi je s pritiskom na njo pomagala zavirati pri najbolj strmih delih poti. Za menoj se je kadilo »kot sam hudič« in me na kolesu treslo, kot da bi se peljal po pnevmatskem vibratorju. Na Lipi sem si pod stoletno lipo, po kateri se prelaz imenuje, odpočil, si nabral novih moči za naslednjo etapo po kolovozu proti sedlu Slope.

Kolovoz na Slope mi je bil znan še iz zimskih časov, ko smo se med turno smuku vračali z Menine planine preko Lipe na Vransko. (**Namig!** Namesto proti Slopam se lahko odločiš za povratek na Vransko preko Vologe in s tem zaključiš I. etapo.)

Namesto po kolovozu sem krenil po drugi poti proti štirim tisočakov in na nekoliko nižji Slapni hrib (795 m);

lahko rečem od civilizacije odtujenem rezervatu. Iz Slapnega hriba sem po nekaj sto metrih zavil na brezpotje proti Smolniku (1002 m), kamor sem se prebijal skozi grmovje in podrast. Pod vrhom se mi je odprl prelep razgled na Šentjošt in Štrukljeve peči. Enako veselje me je čakalo pri vzponu na dokaj kamnito Podkvico (1017 m) s pečinami in melišči na severni strani. Na vrhu Podkvice sem zaslišal šentjoške zvonove, ki so oznanjali čas kosila in mojega odhoda proti Medvedjemu vrhu (1046). Kolo mi je bilo bolj v nadloga kot v korist. A občasni nepopisen razgled na Vransko, okoliško hribovje in po Savinjski dolini je bil prava tolažba za vse tegobe. Tudi spust na sedlo Slope ni bil nič kaj prijazen. Pred ponovnim vzponom na »divji razglednik« Žlajfe (1032m), četrti tisočak, pa me je očarala modro-vijolična zaplata encijana. Vzpon po kamnitem pobočju je bil dokaj naporen, sestop proti Jeseničnikovi kmetiji (845 m pod Medvedjim vrhom) pa ni bil le divji ampak lahko tudi nevaren za zdrš še posebno, če si se preveč približal pečem. Vsekakor je ta svet vreden spoštovanja.

Od Jeseničkove kmetije, ki je bila takrat še brez elektrike in vodovoda, sem se spustil nekaj deset metrov nižje do izvira, imenovanega Na koritu, ki po dveh ali treh tednih lepega vremena hitro presahne. Potem pa strmo navzdol proti Merinci. Na tej poti sem se spopadel z najbolj vratolomnim spustom, po katerem sem bolj ali manj hodil s kolesom med nogami, kot pa se vozil. Za povrh pa še »flikal« zračnico. **(Namig! Namesto proti Ločici se lahko odločiš za povratek na Vransko in s tem zaključiš II. etapo.)**

V Merinščici sem si malo ohladil noge in se po makadamu zapeljal do Kapsove kmetije. Nato pa sem se po gozdnih poteh nad Merinščico napotil na Mali vrh (625 m), Blednik (664 m), mimo Žegnanega studenca, navzgor proti jasi, kjer sem kot osnovnošolec z lovцем doživel kar nekaj prež na srnjad, in naprej na Rigelj (554). Področje Riglja mi je bilo poznano še iz časov gobarjenja. Pogled z Riglja nudi izvenformatni pogled proti Vranskem z okolico. Z vrha sem se spustil na Brce, naprej po magistralni cesti proti Ločici in jo mahnil na Osrečki vrh (527 m).

Rigelj in Osrečki vrh sta kot dva svetilnika. Prvi opozarja voznike, da se magistralka odcepi na Vransko in naprej na prelaz Lipa. Osrečki vrh pa oznanja voznikom, da se na Ločici lahko usmerijo levo proti Trojanam in desno proti Kamniku.

Od Ceretove gostilne, imenovane »Pr šoferski mamci«, kjer sem popil »špricar« (kisla voda z vinom), sem zakolesaril mimo cerkve, imenovane po zavetnici Sv. Magdaleni, in se napotil v Zahomce oziroma na gričevje nad njimi.

Ta del gričevja, ki se vzpenja pretežno nad Bolsko, je bilo v tistem času malo manj obiskovano, razen predela, ki smo mu rekli »Pri križu na Ilovici«.

Za vzpon do Zahomc (po takrat še makadamski cesti) je bil bolj ali manj kolesarski trening. Na Matijev vrh (684 m) in naprej na Grmado (704 m) sem se bolj ali manj prebijal skozi podrast, a sem kljub temu prevozil posamezne odseke gozdne poti. Podoben je bil vzpon na Sevnikov vrh (612 m). Od tu naprej pa še samo navzdol po dokaj »udobnem« kolovozu do mesta, kjer je stal že omenjen križ na Ilovici. Področje mi je bilo več ali manj poznano. Sem smo prihajali tudi na športne dneve, ker je prostor omogočal razne športne igre, od med dvema ognjema do nogometa.

Gozdno področje pa je bilo bogato z rastiščem borovničevja in brusnic. V času zorenja borovnic smo jih vsakodnevno hodili nabirat za domačo uporabo pa tudi za prodajo. Pod križem se razprostira gozd z mogočnimi kostanjevimi drevesi, v njem smo v jesenskem času nabirali kostanj za sprotno rabo in ozimnico.

Ker še ni bil čas pobiranja kostanja, sem ubral pot v smeri Tršce in naprej v Čeplje, mimo kmetije Mrzložek do Stopnika. Že od daleč sem slišal »štrjančenje«, večerno pesem zvonov iz zvonika cerkve sv. Mohorja in Fortunata, ki se je ritmično zlivala, meni v znano melodijo.

O »štrjančenju«, kot se temu zvonjenju reče, me je sošolec, mežnarjev Tona, še v času obiskovanja osnovne šole poučil, kako se s »kemblijom« daje ritem in kako se ustvarja melodija z udarjanjem lesenega kladiva po zvonovih. Eden izmed stopniških zvonov naj bi bil na Slovenskem najstarejši livarskih izdelok te vrste.

Ponudba iz "gozdnega marketa".

Od Stopnika sem se poslovil s častnim krogom okoli cerkve in jo ubral v smeri Vransko, mimo dvorca Marof, ki je stal pod najstarejšimi ostanki gradu v Spodnji Savinjski dolini – Stopniškim gradom. V gostilni Knežar v Brodeh sem si z musolinijem »privezal« dušo (kisla voda, vino in malinovec) in mimo graščine odbickliral v domač pristan. V graščini v Brodeh je še do nedavnega bivala baronica, ki smo jo pozdravljali »živjo frau baroni«, če si ji pa zažvižgal, potem pa oh in ah, šla je s palico v boj nad žvižgača.

Ciljna točka

Iz Ločice mimo Stopnika na Vransko

AMZS Vransko

Svoj zadnji pozdrav pa sem namenil zavetniku cerkve Sv. Mihaela na Vranskem in mu v slovo navrgel stari rek, ki pravi, da **mladost je norost, čez potok skače, kjer je most**. Tako sem se takrat poslovil od grajskih pristav, vseh patronov cerkva in dosegel cilj mladosti.

Ob podoživljanju oglašanja zvonov takratnega časa se mi je nehote obudil spomin na metafizično misel angleškega pesnika Johna Donna (1572-1631), ki jo je Ernest Hemingway

uporabil v predgovoru romana **Komu zvoni**, ki zvoni kot opomin današnjemu času morij.

»Noben človek ni Otok, popolnoma sam zase; vsak človek je kos Celine, del kopnega; če Morje odplavi grudo prsti, je Evrope manj, prav tako kakor da je bil Rtič, prav tako kakor da je bilo Posestvo tvojih prijateljev ali pa tvoje lastno; ob smrti vsakega človeka je mene manj, zakaj včlenjen sem v Človeštvo: In zato nikdar ne pošiljaj vpraševat, **komu zvoni**: zvoni tebi.«

Pomen izrazov:

- nositi dva polna križa – fraza, starost do 20-tih let
- skedenj - ljudsko ime za jamo
- štrbunkniti - pasti v vodo
- vicat (vicanje) – prihod mrtvaka iz onostranstva kot nadnaravi pojav
- občestvo - skupnost ljudi glede na duhovne vrednote, miselnost, izročilo
- čez drn in strn – poti, naravnost čez kakršenkoli svet
- tabulari – tanek plašč z zračnico za kolo
- divjinska pot – neobljudena pot
- salutirti – vojaški pozdrav
- senožeti – travnik v hribovitem svetu, ki se kosi navadno enkrat na leto
- šnops – žganje
- frata – krčevina, poseka
- pritrkavanje (potrkavanje, klenkanje, štrjančenje) – ritmično udarjanje po zvonovih
- kembelj – podolgovat, proti koncu odebeljen kovinski predmet, gibljivo pritrjen v zvon

